

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ (achievement-related behavior) นับเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในสภาพการเรียนการสอน ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ตลอดจนสร้างทฤษฎีขึ้นเพื่อทำความเข้าใจ และพัฒนาพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ ในบรรดาด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญมากก็คือ การระบุสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลวของนักเรียน (Whitley and Frieze, 1985: 608; Frieze, 1981: 52) Bernard Weiner เป็นนักจิตวิทยาผู้ที่ได้เสนอทฤษฎีผลการระบุสาเหตุ (attributional theory) ขึ้น เพื่อใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยนำวิธีการเกี่ยวกับการระบุสาเหตุไปใช้ในชั้นเรียนอย่างแพร่หลาย (Weiner 1979, 1986) ทฤษฎีนี้มุ่งศึกษาการระบุสาเหตุเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นการระบุสาเหตุเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียนในสภาพการเรียนการสอนและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการทำงานของนักเรียน นั่นคือ ผลลัพธ์ (outcomes) ที่นักเรียนได้รับจากการสอน และการทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ ว่าตนเองประสบความสำเร็จหรือประสบความล้มเหลว และสาเหตุใดบ้างที่ทำให้เขาได้รับผลดังกล่าว

Weiner ได้เสนอปัจจัยเชิงสาเหตุพื้นฐาน 4 ประการ ของการระบุสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว สาเหตุเหล่านี้ ได้แก่ ความสามารถ ความพยายาม ความยากของงาน และโชค โดยที่ความสามารถ และความพยายาม เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล ส่วนความยากของงาน และโชคเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Weiner, 1972) ทฤษฎีนี้ได้อธิบายว่า การระบุสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว จากปัจจัยเหล่านี้ มีผลสำคัญต่อแรงจูงใจ และพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ของบุคคล กล่าวคือ การระบุสาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม จะส่งผลให้บุคคลเกิดความภูมิใจ และมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รวมทั้งจะมีความพยายามมากขึ้น แต่การระบุสาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากปัจจัยภายนอก เช่น งานง่าย หรือ โชค จะไม่ส่งผลต่อการกระทำในอนาคต ส่วนการระบุสาเหตุของความล้มเหลวว่า

มาจากปัจจัยภายใน จะส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกัน กล่าวคือ การระบุนหาเหตุว่าตนเอง ประสบความล้มเหลว เพราะขาดความสามารถ จะก่อให้เกิดความรู้สึกละอาย ทำให้พฤติกรรมต่อมา มีลักษณะ เจือยชา ขาดความกระตือรือร้น เพราะคาดว่าจะประสบความล้มเหลวอีก ในขณะที่ การระบุนหาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากการขาดความพยายาม จะมีผลสนับสนุนพฤติกรรมในทางบวก ในแง่ที่บุคคลจะใช้ความพยายามมากขึ้น เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากมีความคาดหวังว่า ถ้าตนเองใช้ความพยายามมากขึ้นในครั้งต่อไป ก็จะสามารถประสบความสำเร็จได้ (Weiner, 1979)

จากความสำคัญ ของการระบุนหาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวดังกล่าว จึงได้มีการศึกษาวิจัยกันมากกว่า มีตัวแปรใดที่เกี่ยวข้องบ้าง ซึ่งผลการวิจัยเท่าที่มีอยู่ได้แสดงว่า การระบุนหาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวเกี่ยวข้องกับตัวแปรหลายตัวแปรด้วยกัน ตัวแปรที่สำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างมาก 2 ตัวแปร ได้แก่ การใส่ใจ (focused attention) (Duval and Wicklund, 1972, 1973; Wicklund, 1975; Wicklund and Frey, 1980; Carver and Scheier, 1982; Federoff and Harvey, 1976; Onorato, 1987; Brockner and Hulton, 1978)

และประสบการณ์ความสำเร็จและความล้มเหลวของบุคคล (Arkin and Maruyama, 1979; Frieze and Weiner, 1971; Luginbuhl, Crowe and Kahan, 1975; Miller, 1976; Davis and Davis, 1972; Urbanski, 1986; Feather and Simon, 1971; Fitch, 1970)

เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับการระบุนหาเหตุของความสำเร็จ และความล้มเหลว ในประเทศไทยยังมีอยู่น้อยมาก โดยเป็นการนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการฝึกพฤติกรรมที่พึงประสงค์บางประการเท่านั้น ประกอบกับยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่ทำการศึกษถึงการพัฒนาพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ จากการระบุนหาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวโดยตรง งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ เช่น ลำดับการเกิด อัตมโนทัศน์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น นอกจากนี้มีงานวิจัยที่พบว่า ความด้อยสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทย มีสาเหตุสำคัญจากตัวแปรประเภทการขาดความเพียรพยายาม ขาดความกระตือรือร้น ขาดสมาธิ ชอบผลัดวันประกันพรุ่ง และขาดความละเอียดรอบคอบ (วรรณพงศ์ สิทธิโชค, 2530 ; ศิริชัย กาญจนาวาสี, 2520) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาอิทธิพลของการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลว ต่อการระบุนหาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวในการทำงาน

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจกับตัวแปรดังกล่าวให้ชัดเจน และ เพื่อ เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

แนวคิดเชิงทฤษฎีและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาและประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวที่ได้รับผลจากการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลว ผู้วิจัยจะนำเสนอทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

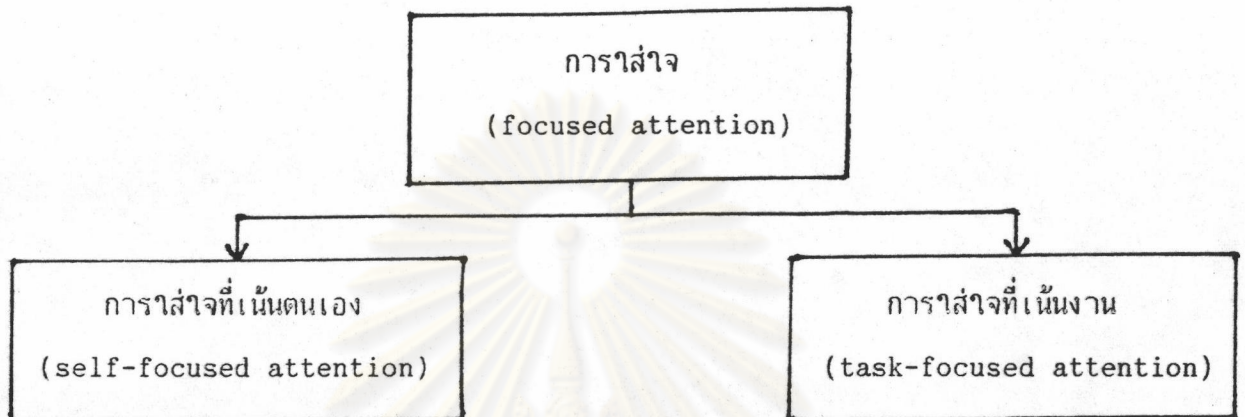
1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุสาเหตุ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวกับตัวแปร

ที่ศึกษา

1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน

ในสภาพการณ์ของการเรียนการสอน ตัวแปรหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงาน หรือ ทำกิจกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นที่สนใจของนักจิตวิทยาก็คือ การใส่ใจ (focused attention) ของบุคคล Duval และผู้ร่วมงานได้เสนอทฤษฎีการรู้สึกรู้สึกตนเอง (The theory of self awareness) เพื่อใช้ทำนายการใส่ใจของบุคคล (Duval and Wicklund, 1972; Wicklund, 1975; Wicklund and Frey, 1980) โดยการอธิบายการใส่ใจของบุคคลขณะทำงานว่ามี 2 ทิศทาง คือ การใส่ใจที่มีทิศทางสู่ตนเอง เรียกว่าการใส่ใจที่เน้นตนเอง (self-focused attention) และการใส่ใจที่มีทิศทางสู่งาน เรียกว่า การใส่ใจที่เน้นงาน (task-focused attention) ซึ่งสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการใส่ใจตามแนวคิดทฤษฎีการรู้สึกรู้จักตนเอง (The theory of self awareness)

การใส่ใจที่เน้นตนเอง (self-focused attention) หมายถึง สภาพที่บุคคลเน้นการใส่ใจมาสู่ตนเองเพียงอย่างเดียว โดยที่บุคคลจะเน้นการใส่ใจที่ประวัตส่วนตัว ร่างกาย หรือลักษณะส่วนตัวอื่น ๆ ของเขา สภาพนี้จะเกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่มีการประเมินหรือมีสิ่งเร้าที่กระตุ้นตัวบุคคลโดยตรง เช่น กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอจับภาพการกระทำ การมีผู้ชมจำนวนมากสังเกตพฤติกรรมของบุคคลนั้น การที่บุคคลมองดูตนเองในกระจก หรือการที่บุคคลฟังเสียงตนเองจากเทปบันทึกเสียง (Duval and Wicklund, 1972) ส่วนการใส่ใจที่เน้นงาน หมายถึง สภาพที่บุคคลมีการเน้นการใส่ใจที่มีทิศทางออกจากตนเองไปสู่งาน กล่าวคือ บุคคลจะเน้นการใส่ใจไปยังงาน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ภายนอกประวัตส่วนตัว หรือร่างกายของบุคคล (Duval and Wicklund, 1972; Ickes, Wicklund, and Ferris, 1973)

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า การใส่ใจที่เน้นตนเองก่อให้เกิดการประเมินตนเองในทางลบ ทั้งนี้เพราะบุคคลพบความคลาดเคลื่อนระหว่างการกระทำของตนเอง กับความปรารถนาในระดับการกระทำของตนเอง กล่าวคือ บุคคลจะเกิดความขัดแย้งระหว่างสภาพที่เป็นจริง กับสภาพความคาดหวัง และยิ่งไปกว่านั้น การใส่ใจที่เน้นตนเองจะทำให้เกิดผลเสียอย่างมากทันที หลังจากนี้บุคคลประสบความล้มเหลว แม้ว่าจะไม่มีประสบการณ์ของความล้มเหลวหรือการสูญเสียการนับถือในคุณค่าของตนเอง (self esteem) มาก่อนก็ตาม ส่วนการใส่ใจที่เน้นงานนั้น จะไม่เกิดการประเมินตนเอง หรือการเปรียบเทียบระหว่างการกระทำกับความปรารถนาในระดับการกระทำของตนเอง (Duval, and Wicklund, 1972) การศึกษาวิจัยของ Ickes และ ผู้ร่วมงาน

(Ickes, Wicklund, and Ferris, 1973) ได้ผลสอดคล้อง และสนับสนุนทฤษฎีการรู้สึกตนเอง โดยพบว่าการสำใจมีผลต่อการนับถือในคุณค่าของตนเอง และมีงานวิจัยของ Carver และ Scheier (1982) ที่พบว่า การสำใจที่เน้นตนเอง ทำให้การรู้สึกตนเอง (self-awareness) ของบุคคล สูงขึ้น และยังพบว่าทำให้เกิดการประเมินตนเองในทางบวกหรือทางลบอีกด้วย

สภาพการณ์ที่ทำให้เกิดการสำใจ

สภาพการณ์ของการสำใจ เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าที่เป็นสาเหตุให้บุคคลเกิดการเน้นการสำใจสู่ตนเอง หรือสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ตามทฤษฎีการรู้สึกตนเองของ Duval และ Wicklund (1972) อธิบายว่าการที่จะทำให้บุคคลเกิดการสำใจนั้น จำเป็นต้องสร้างสภาพการณ์ให้บุคคล ระลึกถึงตนเองในสภาพการณ์ของการสำใจที่เน้นตนเอง และกระตุ้นให้บุคคลมุ่งการสำใจไปสู่ งานในสภาพการณ์ของการสำใจที่เน้นงาน สำหรับการสร้างสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดการสำใจที่ เน้นตนเอง Duval และ Wicklund ได้เสนอวิธีที่ทำให้เกิดการสำใจที่เน้นตนเอง ไว้ดังนี้ (Duval, and Wicklund, 1972: 7)

1. สถานการณ์ของการสำใจที่เน้นตนเอง เกิดจากสิ่งเร้ามากระตุ้น เช่น การมองดู ตัวเองในกระจก การฟังเสียงตนเองจากเทปบันทึกเสียง การดูภาพถ่ายของตนเอง หรือสภาพการณ์ อื่นที่มีการสะท้อนหรือการแสดงของบุคคลออกมาสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก
2. การที่บุคคลมองดูส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตนเอง หรือสัญลักษณ์ของตนเอง
3. การมีสิ่งเร้าที่เป็นผู้ชมจำนวนมาก ทำให้เกิดการเน้นความตั้งใจที่ตนเอง ได้ เพราะการปรากฏตัวของคนอื่นทำให้บุคคลรู้สึกตัว และ เชื่อว่าคนอื่นเน้นความตั้งใจมาที่บุคคลนั้น

จากวิธีสร้างสภาพการณ์ของการสำใจที่เน้นตนเอง ตามทฤษฎีของ Duval และ Wicklund (1972) ดังกล่าว ได้มีผู้วิจัยหลายคนนำวิธีสร้างสภาพการณ์ของการสำใจที่เน้นตนเอง ไปใช้งานวิจัย โดยทั่วไปพบว่า ผู้วิจัยใช้สิ่งเร้าที่สะท้อนให้เห็นตนเอง (self-reflecting stimulus) ทั้งที่เป็นสิ่งเร้าที่เป็นวัตถุและสิ่งเร้าที่เป็นคนมากระตุ้นให้เกิดการสำใจที่เน้นตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเร้าเหล่านี้ ได้แก่ กระจก กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ การฟังเสียงตนเอง จากเทปบันทึกเสียง และการมีผู้ชมเป็นจำนวนมากสังเกตพฤติกรรมของบุคคล (Ickes, and Wicklund, 1971; Duval, 1971, 1972; Brehm, and Wicklund, 1970; Duval,

and Wicklund, 1971, 1972; Duval, Wicklund, and Fine 1971, cited by Duval and Wicklund, 1972)

ส่วนการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เนิ่นงาน ซึ่งเป็นสภาพที่แตกต่างกับสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเอง วิธีที่จะทำให้เกิดการใส่ใจที่เนิ่นงานเกิดขึ้นโดยการทำให้บุคคลมุ่งเน้นการใส่ใจออกจากตนเองไปสู่งาน สภาพการณ์ที่ทำให้เกิดการใส่ใจที่เนิ่นงานเพิ่มขึ้นและลดผลของสิ่งเร้าที่เสริมทำให้เกิดการใส่ใจที่เน้นตนเอง ก็คือการจัดให้บุคคลอยู่ในสภาพการณ์ที่มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง (active situation) เช่น ในการทำกิจกรรมบุคคลจะต้องเน้นการใส่ใจไปยังสิ่งแวดล้อมภายนอก (Duval and Wicklund, 1972: 7) อาจกล่าวได้ว่า สภาพการณ์ของการใส่ใจที่เนิ่นงานจะเกิดมากขึ้น เมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากขึ้น นั่นคือ การมีสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับงานที่ทำ จะทำให้บุคคลเน้นความตั้งใจออกจากตนเองไปยังงานนั้น (Duval and Wicklund, 1972, 1973)

งานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาผลของการใส่ใจที่เน้นตนเองและงานที่มีต่อการระบุดาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว ใช้การสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจ 2 ประเภท คือ การใส่ใจที่เน้นตนเอง และการใส่ใจที่เนิ่นงาน (หรือ สภาพที่มีการใส่ใจที่เน้นตนเองสูง และสภาพที่มีการใส่ใจที่เน้นตนเองต่ำ) ในการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเองนั้น ผู้ทดลองใช้สิ่งเร้าที่สะท้อนให้เห็นตนเอง (self-reflecting stimulus) ซึ่งได้แก่ กระจก กล้องวิดีโอ การฟังเทปบันทึกเสียงของตนเอง เป็นต้น ส่วนในการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เนิ่นงานนั้นจะเป็นสภาพการณ์ที่ตรงกันข้ามกับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจเน้นตนเอง โดยการนำสิ่งเร้าที่สะท้อนให้เห็นตนเองออกไปเพื่อลดสภาพของการเกิดการใส่ใจที่เน้นตนเอง (Duval and Wicklund, 1972, 1973) ดังตัวอย่างงานวิจัยต่อไปนี้

Federoff และ Harvey (1976) ศึกษาผลของการใส่ใจที่มีต่อการระบุดาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว โดยได้สร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเองสูง โดยใช้กล้องวิดีโอร่วมกับคำชี้แจง (Instruction) กับคนใช้ที่เป็นโรคเกี่ยวกับความกลัว และในสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเองต่ำไม่มีการใช้กล้องวิดีโอ ผลการทดลองพบว่า ผู้รับการทดลองที่อยู่ในสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเอง มีการระบุดาเหตุเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางบวก สู้บัจจัยภายในมากกว่าผู้รับการทดลองที่อยู่ในสภาพการณ์เดียวกันที่ได้รับผลลัพธ์ทางลบ

Duval และ Wicklund (1973) ได้ศึกษาผลของการสำนึกที่เน้นตนเองและงานที่มีต่อการระบุงาเหตุของความสำเร้งและความล้มเหลว ในการทดลองที่ 1 ผู้ทดลองเสนอสิ่งเร้า ซึ่งเป็นสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสมมติให้ผู้รับการทดลองอยู่ในเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอีก คนหนึ่งที่ ซึ่งเหตุการณ์นั้นจะมีผลให้ผู้รับการทดลองได้รับผลลัพธ์ที่เป็นบวก และผลลัพธ์ที่เป็นลบ ในสภาพการณ์ที่มีการทำงานที่ผู้รับการทดลองจะต้อง เคลื่อนไหวตลอดเวลา ซึ่งเป็นสภาพที่ผู้รับการทดลอง เกิดการสำนึกที่เน้นงาน และในอีกสภาพการณ์หนึ่งที่เป็นสภาพที่ผู้รับการทดลองไม่ได้มีการ เคลื่อนไหวต่อเนื่องกัน ผู้รับการทดลองในสภาพการณ์นี้จะเกิดการสำนึกที่เน้นตนเอง ผลการทดลอง แสดงให้เห็นว่า การให้ผู้รับการทดลองตอบคำถามเกี่ยวกับสาเหตุของเหตุการณ์ และการทำ กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว หรือมีการกระทำต่อสิ่งแวดลอม จะทำให้ผู้รับการทดลองมีการระบุงาเหตุเกี่ยวกับผลลัพธ์ต่อปัจจัยภายในน้อยลง ส่วนในการทดลองที่ 2 ผู้ทดลองสร้างสภาพการณ์ ของการสำนึก 2 สภาพการณ์ คือ การสำนึกที่เน้นตนเอง (สภาพการณ์ที่มีกระจกเป็นลิ่งเร้าให้เกิดการสำนึกที่เน้นตนเอง) และการสำนึกที่เน้นงาน (สภาพการณ์ที่ไม่มีกระจก) ซึ่งในแต่ละ สภาพการณ์จะได้รับ ทั้งที่เป็นผลลัพธ์ทางบวกและผลลัพธ์ทางลบ ผลการทดลองปรากฏว่า ผู้รับการทดลองในสภาพการณ์ของการสำนึกที่เน้นตนเอง ทั้งที่ได้รับผลลัพธ์ทางบวกและทางลบมีการระบุงาเหตุของผลลัพธ์นั้นสู่ ปัจจัยภายใน (ตนเอง) ส่วนผู้รับการทดลองในสภาพการณ์ของการสำนึกที่เน้นงาน ที่ได้รับทั้ง ผลลัพธ์ทางบวกและลบ มีการระบุงาเหตุของผลลัพธ์นั้นสู่ปัจจัยภายนอก (ผู้อื่น)

ในการศึกษาของ Ickes, Wicklund และ Ferris (1973) ได้ทำการทดลอง โดยในการทดลองที่ 1 และ 2 ผู้รับการทดลองจะได้รับลิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการสำนึก 2 สภาพการณ์ คือ สภาพการณ์ที่ผู้รับการทดลองได้ฟังเสียงตนเองจากเทปบันทึกเสียง และสภาพการณ์ที่ผู้รับการทดลองได้ฟังเสียงคนอื่นจากเทปบันทึกเสียง พบว่า การสำนึกที่เน้นตนเองและงานมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับการนับถือในคุณค่าของตนเอง (self esteem)

นอกจากนี้งานวิจัยของ Brockner และ Hulton (1978) ได้ศึกษาการสำนึกที่เน้นตนเองและงาน ที่เกิดจากการสร้างสภาพการณ์ของการสำนึกที่เน้นตนเอง โดยใช้ผู้ชมเป็นจำนวนมากดูการกระทำร่วมกับการใช้คำชี้แจง (instruction) และสร้างสภาพการณ์ของการ

าสัจที่เน้นงานรอยาใช้คำชี้แจง พบว่าการาสัจที่เน้นตนเองและงานมีผลต่อการทำงานของคุณคนที่มีระดับการนับถือในคุณค่าของตนเองแตกต่างกัน

ตัวอย่างงานวิจัยดังที่ได้เสนอมาข้างต้นเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเพื่อทดสอบทฤษฎีเกี่ยวกับการาสัจที่เน้นตนเองและงานของ Duval และ Wicklund (1972, 1973) ที่อธิบายว่า การาสัจที่เน้นตนเองและงานเป็นตัวกำหนดการระบุดสาเหตุของความสำเร็และความสำเร็จและความล้มเหลวมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งอยู่ในมิติที่มาของสาเหตุ (locus of causality) โดยเฉพาะอย่างยิ่งของงานวิจัยของ Federoff และ Harvey (1976) แสดงให้เห็นว่า การาสัจที่เน้นตนเองร่วมกับการใช้คำชี้แจง เพื่อให้ผู้รับการทดลองเกิดการาสัจที่เน้นตนเองสูงและต่ำส่งผลต่อการระบุดสาเหตุเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางบวกและทางลบ และงานวิจัยของ Brooker และ Hulton (1978) ได้ศึกษาการาสัจที่เน้นตนเองและงาน โดยใช้ผู้ชมเป็นจำนวนมากดูการกระทำร่วมกับการใช้คำชี้แจง (instruction) 2 ประเภท เพื่อสร้างสภาพการณ์ของการาสัจที่เน้นตนเอง และงานนับว่าใช้ได้ผลเป็นอย่างดี ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสร้างสภาพการณ์ของการาสัจ 2 ประเภท คือ สำหรับการาสัจที่เน้นตนเอง สร้างสภาพการณ์โดยการาสัจที่เน้นตนเองร่วมกับการใช้คำชี้แจงที่ทำให้เกิดการาสัจที่เน้นตนเอง และการาสัจที่เน้นงาน ผู้วิจัยสร้างสภาพการณ์โดยการาสัจที่เน้นงาน ซึ่งคำชี้แจงที่ทำให้เกิดการาสัจที่เน้นงาน 2 สภาพการณ์นี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดของ Brockner และ Hulton (1978) และเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการสร้างสภาพการณ์ของการาสัจที่เน้นตนเองและงานเกิดขึ้นตามทฤษฎี ผู้วิจัยจึงใช้สิ่งเร้าทั้งที่เป็นกล้องวิดีโอร่วมกับการใช้คำชี้แจง ซึ่งเป็นการสร้างสภาพการณ์ของการาสัจที่เน้นตนเองที่เกิดจากสิ่งเร้า 2 ประเภท ที่มีความแรงสูง ส่วนในสภาพการณ์ของการาสัจที่เน้นงาน ผู้วิจัยสร้างสภาพการณ์โดยการใช้คำชี้แจง เพื่อให้เกิดการาสัจที่เน้นงานเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือว่าเป็นการเพียงพอในการสร้างสภาพการณ์ดังกล่าว ตามผลจากตัวอย่างงานวิจัยที่เสนอข้างต้น

2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุดสาเหตุ

2.1 ความหมายของ "การระบุดสาเหตุ" (Attribution)

คำว่า "การระบุดสาเหตุ" (Attribution) มีผู้ใช้คำในภาษาไทยอื่น ๆ อีกหลายคำ ได้แก่ การระบุดเหตุ การอนุมานสาเหตุ การปรุงแต่ง เป็นต้น การระบุดสาเหตุเกิดจาก

การที่มนุษย์มีความใส่ใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว และพยายามอธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ซึ่งต่อมาการระบุสาเหตุดังกล่าว ได้พัฒนาเป็นทฤษฎีการระบุสาเหตุขึ้น Frieze Heider (1958) เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ศึกษาเกี่ยวกับการระบุสาเหตุ เขาได้ให้นิยามของ "การระบุสาเหตุ" ซึ่ง อีระพร อารรณ์โณ (2528: 1) ได้รวบรวมคำพูดของเขาที่ได้ให้สัมภาษณ์ ในปี 1976 ไว้ว่า "การระบุสาเหตุ คือ การสร้างความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์บางอย่าง และแหล่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น" แนวคิดของ Heider เป็นแนวคิดที่อธิบายสาเหตุของการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์จากปัจจัย 2 ประการคือ การอธิบายสาเหตุจากภายในที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Internal Attribution) และการอธิบายสาเหตุจากภายนอกที่เป็นปัจจัยจากสภาพแวดล้อม (External Attribution) ทฤษฎีการระบุสาเหตุของ Heider ถือเป็นทฤษฎีการระบุสาเหตุในระยะแรกเริ่ม และได้เป็นแนวทางให้นักทฤษฎีคนอื่น ๆ นำมาสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ขึ้น (อีระพร อารรณ์โณ, 2528)

Bernard Weiner (1979, 1980, 1985, 1986) เป็นผู้ที่ได้พัฒนาทฤษฎีผลการระบุสาเหตุ (Attributional Theory) ขึ้น จากแนวคิดเดิมของทฤษฎีการระบุสาเหตุของ Heider (1958) และ ทฤษฎีแรงจูงใจแห่งสัมฤทธิ์ของ Atkinson (1958, 1964) ซึ่งทฤษฎีนี้เสนอแนวความคิดในการอธิบายปฏิกิริยาด้านความรู้สึกและด้านสติปัญญาของบุคคลที่มีต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการทำงานเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของตน เป็นการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวที่ใช้อธิบายว่า ทำไมผลลัพธ์จึงเป็นเช่นนั้น

Shaw และ Costanzo (1982) ได้ให้ความหมายของการระบุสาเหตุว่า เป็นกระบวนการที่ครอบคลุม ความคิดเกี่ยวกับความเข้าใจของผู้รับรู้ต่อเหตุการณ์ที่รับรู้ เหตุการณ์ที่เป็นเป้าหมายของการรับรู้อาจประกอบด้วยการกระทำของผู้อื่น การกระทำของตนเอง และ/หรือผลที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม ส่วน Weiner (1979, 1980, 1985, 1986) ได้ให้ความหมายของการระบุสาเหตุว่าเป็นปฏิกิริยาด้านความรู้สึก และด้านสติปัญญาของบุคคลที่มีต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในบริบทของการเฝ้าสังเกต โดยเฉพาอย่างยิ่งในสภาพการเรียนการสอน

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการระบุสาเหตุ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า "การระบุสาเหตุ" หมายถึง การรับรู้และทำความเข้าใจของการกระทำ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของบุคคลว่ามีสาเหตุจากอะไร ซึ่งการรับรู้นี้จะส่งผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคลในเวลาต่อมา

2.2 มิติของการระบุสาเหตุ

การพัฒนาทฤษฎีการระบุสาเหตุในมิติแรก เริ่มจาก Heider (1958) ซึ่งอธิบายไว้ว่ามิติที่มาของสาเหตุ ต่อมา Weiner (1979) ได้พัฒนามิติการระบุสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเรียนการสอนได้อย่างครอบคลุม จึงทำให้นับปัจจุบันมิติของการระบุสาเหตุ จึงมีถึง 3 มิติ ดังนี้

- 1) มิติที่มาของสาเหตุ (locus of causality)
- 2) มิติความคงที่ของสาเหตุ (stability)
- 3) มิติความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (controllability)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลของการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีต่อการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถและความพยายาม และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความยากของงานและ โชค ในมิติที่มาของสาเหตุซึ่งเป็นมิติแรกของทฤษฎีการระบุสาเหตุ ซึ่งริเริ่มด้วย Heider (1958) เพียงมิติเดียว เนื่องจากการใส่ใจที่เน้นตนเอง เป็นการใส่ใจของบุคคลซึ่งมีทิศทางเข้าสู่ตัวบุคคล และการใส่ใจที่เน้นงาน เป็นการใส่ใจของบุคคลซึ่งมีทิศทางออกจากตัวบุคคลสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งตามทฤษฎีการรู้สึกตนเองของ Duval และ Wicklund (1972) การใส่ใจทั้งสองแบบดังกล่าว มีแนวโน้มที่ทำให้บุคคลที่มีการใส่ใจที่เน้นตนเอง มีการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และ ความพยายาม และบุคคลที่มีการใส่ใจที่เน้นงาน จะมีการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และ โชค ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับมิติที่ 2 และ 3 นอกจากนี้งานวิจัยต่าง ๆ หลายงานวิจัยก็ได้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ Duval และ Wicklund (1972) อีกด้วย (Ickes, Wicklund, and Ferris, 1973 ; Federoff, and Harvey 1976; Duval and Wicklund, 1973; Brockner, and Hulton, 1978) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอเฉพาะทฤษฎีการระบุสาเหตุของ Heider (1958) ซึ่งอธิบายการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และ ความพยายาม และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และ โชค ดังต่อไปนี้

มิตที่มาจากสาเหตุ (locus of causality)

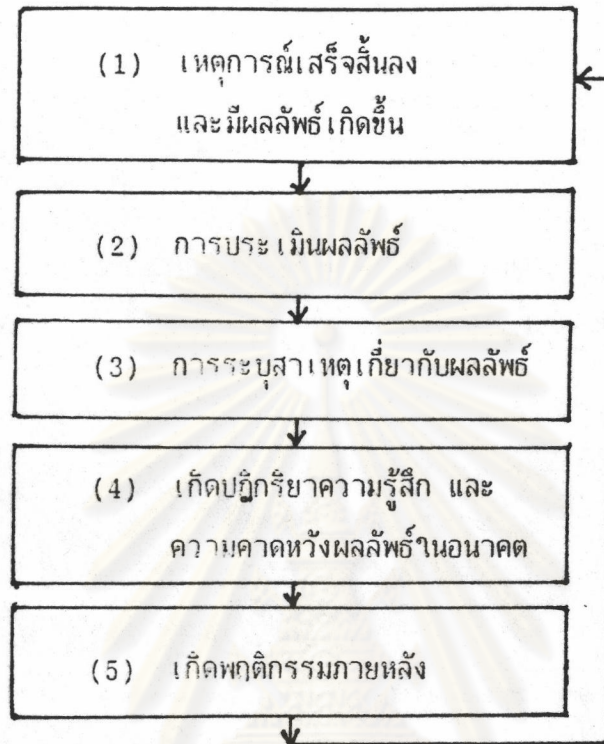
Heider (1958) เป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีการระบุสาเหตุขึ้นเป็นคนแรก ซึ่งได้เสนอว่าการระบุสาเหตุของบุคคลที่ใช้อธิบายพฤติกรรมและเหตุการณ์ มีแหล่งที่มาของสาเหตุ 2 ประการ คือ ปัจจัยที่เกิดจากภายในตัวบุคคล และปัจจัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ ซึ่ง Heider ได้เสนอไว้ ได้แก่ ความสามารถ ความพยายาม ความยากของงาน และ โชค โดยสาเหตุสองประการแรกเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล และสาเหตุสองประการหลังเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

ต่อมา Weiner (1972, 1979) ได้พัฒนาทฤษฎีผลการระบุสาเหตุ โดยนำแนวคิดของ Heider (1958) มาทำการศึกษา ในระยะแรก Weiner เริ่มอธิบายสาเหตุสำคัญ 4 ประการ ที่บุคคลจำนวนมากได้ระบุผลของความสำเร็จ และความล้มเหลว และมีการเชื่อมโยงด้านความคิดระหว่างผลที่ออกมากับพฤติกรรมในภายหลังด้วย สาเหตุที่สำคัญทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถ ความพยายาม ความยากของงาน และ โชค เป็นการอธิบายสาเหตุที่ซับซ้อนมากที่สุดในสภาพการณ์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ที่ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว ตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคลระบุสาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากการขาดความพยายาม เขาจะรู้สึกละอาย ซึ่งควรจะได้รับการจูงใจให้พยายามมากขึ้นในอนาคต ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลระบุสาเหตุของความสำเร็จว่ามาจากความสามารถ เขาจะรู้สึกภูมิใจในตนเอง การระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว จึงมีความสัมพันธ์กับปฏิกิริยาความรู้สึก ความคาดหวัง และพฤติกรรมในอนาคต (Weiner 1971, 1972, 1979)

จากรูปแบบของทฤษฎีผลการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Weiner (1972, 1980, 1983, 1985, 1986) สามารถสรุปองค์ประกอบและขั้นตอนของการระบุสาเหตุ ได้ดังนี้

- (1) มีเหตุการณ์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์เกิดขึ้น และมีผลลัพธ์เกิดตามมา
- (2) บุคคลทำการประเมินผลลัพธ์ตามการรับรู้
- (3) มีการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว
- (4) บุคคลเกิดปฏิกิริยาความรู้สึก และความคาดหวังผลลัพธ์ในอนาคต
- (5) พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายหลัง

ลำดับขั้นตอนของรูปแบบการระบุนสาเหตุดังกล่าว อาจแสดงเป็นแผนภาพที่ 2 ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนของรูปแบบการระบุนสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ทำให้สรุปได้ว่า เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์และมีผลลัพธ์เกิดขึ้น บุคคลจะประเมินผลลัพธ์จากการรับรู้ของตนเอง และระบุนสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลวเกี่ยวกับผลลัพธ์นั้น ซึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาความรู้สึก และความคาดหวังผลลัพธ์ในอนาคตที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมภายหลังของบุคคลที่จะทำงานหรือทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในครั้งต่อไปด้วย กล่าวคือ การระบุนสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว ว่ามาจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค เป็นการระบุนสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว ที่ส่งผลต่อปฏิกิริยาความรู้สึก และพฤติกรรมภายหลังของบุคคล นั่นก็คือ การระบุนสาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากปัจจัยภายใน ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และสนับสนุนพฤติกรรมในทางบวก ส่วนการระบุนสาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากปัจจัยภายนอก จะส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่ำต้อย ละอาย และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมในทางลบ (Weiner, 1979)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอธิบายขั้นตอนของการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวตามขั้นตอนแรก 3 ขั้นตอน คือ การให้นักเรียนทำงานเกี่ยวกับการจำช่วงตัวเลข (Digit Span) และมีผลลัพธ์เกิดขึ้นจากการทำงาน แล้วนักเรียนจะประเมินผลลัพธ์นั้นจากการรับรู้ของตนเอง และมีการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวตามมา การที่ผู้วิจัยทำการศึกษา 3 ขั้นตอนแรก เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งสร้างสภาพการณ์ของการสำเร็จที่เน้นตนเองและงาน กับความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีต่อการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว จากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค ซึ่งในขั้นตอนของการระบุนสาเหตุ 3 ขั้นตอนแรก อยู่ในขอบเขตของการวิจัย ซึ่งมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง และเพื่อให้ได้ข้อความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว

จากการศึกษางานวิจัยจำนวนมาก ที่ใช้แนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีผลการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Weiner และคณะ (1971) พบว่า งานวิจัยเหล่านี้ใช้เครื่องมือซึ่งสามารถจำแนกออกได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เครื่องมือแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured measure) ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิด และเครื่องมือแบบมีโครงสร้าง (structured measure) ได้แก่ มาตรฐานประเมินค่า แบบเลือกตอบตัวเลือกเดียว แบบประเมินสาเหตุเป็นคำร้อยละเอียด เป็นต้น (Elig and Frieze, 1979)

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการระบุนสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวในระยะแรก ใช้เครื่องมือแบบไม่มีโครงสร้าง คือ แบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งมีวิธีดำเนินการวัดโดยการถามผู้รับการทดลองให้ตอบคำถามเป็นคำพูดของตนเอง ว่าทำไมเหตุการณ์ของความสำเร็จและความล้มเหลวจึงเกิดขึ้น คำตอบที่ได้ จะนำมาจัดประเภทโดยผู้ประเมินที่มีความชำนาญ เป็นผู้จัดประเภทของการระบุนสาเหตุตามที่กำหนดไว้ในคำจำกัดความของงานวิจัย (Frieze, 1981) วิธี การใส่รหัส (coding procedure) ริเริ่มโดย Elig และ Frieze (1975, cited by Lau and Russell, 1988: 28) และระบบอื่น ๆ ก็ได้รับการพัฒนาต่อมาโดย Bar-Tal และ Darom (1979, cited by Elig and Frieze, 1979) และ Cooper และ Burger (1978, cited by Elig and Frieze, 1979) แบบสอบถามแบบปลายเปิดมีข้อดี คือ ได้ข้อมูลจากการระบุนสาเหตุจริง ๆ ของบุคคล ในการตัดสินใจว่าทำไมความสำเร็จหรือความล้มเหลวจึงเกิดขึ้น

ส่วนข้อจำกัดของแบบสอบถามปลายเปิดมีหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก ความแตกต่างในการเรียกสาเหตุที่คล้ายกัน เพราะข้อมูลไม่มีโครงสร้าง ซึ่งจะต้องนำมาใส่รหัสจำแนกประเภทตามที่กำหนด บางสาเหตุไม่สามารถใส่รหัสได้ ประการที่สอง คำจำกัดความของประเภท และผู้ใส่รหัสจะต้องมีทักษะที่จะจัดข้อมูลตามคำจำกัดความเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง และประการสุดท้าย ข้อมูลที่จัดเป็นประเภทของการระบุสาเหตุ จะมีมากกว่าข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือแบบมาตรประเมินค่า ข้อมูลจึงมีปัญหานาในการวิเคราะห์สถิติที่ซับซ้อน (Frieze, 1981)

สำหรับการวิจัยที่ใช้เครื่องมือวัดการระบุสาเหตุแบบมีโครงสร้างนั้น มีการนำรายการของสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว มาสร้างเป็นมาตรประเมินค่า แล้วให้ผู้รับการทดลองประเมินค่า ตามแนวคิดของ Weiner และคณะ (1971) ที่เสนอว่า การระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของบุคคล ประกอบด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความสามารถ ความพยายาม ความยากของงาน และโชค (Frieze and Weiner, 1971; Weiner and Kukla, 1970; Platt, 1988; Perry and Magnusson, 1989; Weiner and Potepan, 1970; Feather and Simon, 1971; Russell and Mc Auley, 1986; Farsyth and McMillan, 1981; Kukla, 1972; Arkin and Maruyama, 1979; Nicholls, 1975; Whitehead III, Anderson and Mitchell, 1987) จากการศึกษาเครื่องมือนี้จากงานวิจัยที่มีอยู่พบว่า เครื่องมือแบบมีโครงสร้างมีความเที่ยงและความตรงสูงกว่าแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Elig and Frieze, 1979)

อย่างไรก็ตาม Elig และ Frieze (1979) ได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว ควรขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว ที่มีต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้รับการทดลอง ก็ควรใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด เพราะจะได้คำตอบเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก ของผู้รับการทดลองอย่างชัดเจน แต่ถ้าผู้วิจัยต้องการศึกษาการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวในสภาพของการทดลองทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อศึกษาว่าการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวเปลี่ยนแปลงไปในสภาพการณ์ที่แตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยควรจะใช้เครื่องมือแบบมีโครงสร้าง ดังตัวอย่างงานวิจัยของ Nicholls (1975) ซึ่งได้ศึกษาการระบุสาเหตุของความสำเร็จ และความล้มเหลว จากการทำงานเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์กับนักเรียนเกรด 4 จำนวน 96 คน โดยให้นักเรียนได้รับสภาพการณ์ 2 สภาพการณ์ คือ

สภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จสูง และสภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จต่ำ ร่วมกับการใช้คำชี้แจงที่แตกต่างกัน จากนั้นให้นักเรียนระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวมาจากสาเหตุใด จากสาเหตุซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถ ความพยายาม ความยากของงาน และโชค โดยให้นักเรียนเลือกประโยค 1 ประโยค จาก 4 ประโยค สำหรับนักเรียนที่ประสบความสำเร็จจะเลือกตอบ 1 ประโยค จาก 4 ประโยค ดังนี้คือ "งานที่ทำให้ทำง่าย" "ฉันใช้ความพยายามอย่างมาก" "ฉันโชคดี" และ "ฉันมีความสามารถ" ส่วนนักเรียนที่ประสบความสำเร็จต่ำให้นักเรียนเลือกตอบ 1 ประโยค จาก 4 ประโยคต่อไปนี้คือ "งานที่ทำให้ทำยาก" "ฉันไม่ได้ใช้ความพยายามอย่างมาก" "ฉันโชคไม่ดี" และ "ฉันไม่มีความสามารถ" จากนั้นผู้วิจัยให้นักเรียนประเมินความสำคัญของสาเหตุทั้ง 4 ประการ โดยให้เด็กเลือกวงกลม 1 วงกลม จากวงกลมที่มีขนาดตั้งแต่ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ 4 ขนาด ตามลำดับความสำคัญของสาเหตุแต่ละสาเหตุ ว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใด ผลการทดลอง พบว่า ในสภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จสูง ผู้รับการทดลองมีแนวโน้มจะระบุสาเหตุของความสำเร็จสูงปัจจัยภายใน โดยเฉพาะความสามารถมากกว่าการระบุสาเหตุของความล้มเหลวมาจากขาดความสามารถ ส่วนในสภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จต่ำ พบว่า ผู้รับการทดลองจะระบุสาเหตุของความล้มเหลวมาจากขาดความสามารถมากกว่าการระบุสาเหตุของความสำเร็จว่ามาจากความสามารถ

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเครื่องมือวัดการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Nicholls (1975) มาใช้ โดยปรับส่วนที่เป็นการประเมินความสำคัญของสาเหตุ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 4 มาตร เป็น 5 มาตร ตามแบบสอบถามการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Wigfield (1988) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 5 มาตร จากสำคัญน้อยที่สุด ถึงสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเครื่องมือของ Wigfield (1988) ได้พัฒนามาจากการศึกษาของผู้ทดลองหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Wigfield ได้ทำการศึกษาการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวกับนักเรียนในหลายระดับชั้น คือ เกรด 2 ถึงเกรด 6 ซึ่งครอบคลุมลักษณะการประเมินสาเหตุเป็นอย่างดี นอกจากนี้เครื่องมือของ Wigfield ได้นำผลการศึกษาและเครื่องมือดังกล่าวของ Nicholls (1975, 1978) มาพัฒนาแล้วนำมาใช้ในการทดลองอีกด้วย และเพื่อให้เครื่องมือวัดการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Nicholls (1975) ที่ใช้กับนักเรียนเกรด 4 ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นที่เล็กกว่ากลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมต่อการทำความเข้าใจ

และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของสาเหตุ กล่าวคือ การประเมินความสำคัญของสาเหตุของ Nicholls (1975) มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 4 มาตรา จากสำคัญน้อย สำคัญปานกลาง สำคัญมาก และสำคัญมากที่สุด ให้คะแนนจาก 1 - 4 การปรับมาตรในส่วนที่เป็นการประเมินความสำคัญของสาเหตุตามเครื่องมือของ Wigfield (1988) ดังกล่าว มาตรประเมินค่าจึงมี 5 มาตราจาก สำคัญน้อยที่สุด สำคัญน้อย สำคัญปานกลาง สำคัญมาก และสำคัญมากที่สุด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุสาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวกับตัวแปรที่ศึกษา

จากสภาพการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการระบุสาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลว พบว่ามีตัวแปรที่สำคัญต่อการระบุสาเหตุ ได้แก่ การสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเ็จและความล้มเหลว นั้น มีตัวอย่างงานวิจัยที่เสนอดังนี้

3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุสาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวกับการสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน

Duval และ Wicklund (1973) ได้ทำการศึกษาผลของการสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน ต่อการระบุสาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลว พบว่า การสำเ็จที่เน้นตนเองทำให้ผู้รับการทดลองในกลุ่มทดลองระบุสาเหตุของผลลัพธ์ทางบวกและลบ ว่ามาจากปัจจัยภายในมากกว่าผู้รับการทดลองในกลุ่มควบคุม และยังพบว่า การระบุสาเหตุจากปัจจัยภายในที่ได้รับอิทธิพลจากการสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ผู้รับการทดลองได้รับว่า ประสบความสำเร็จ หรือ ประสบความล้มเหลวอีกด้วย ต่อมา Federoff และ Harvey (1976) ได้ทำการศึกษา และได้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ Duval และ Wicklund (1973) กล่าวคือ ผู้รับการทดลองที่อยู่ในสภาพของการสำเ็จที่เน้นตนเองจะมีการระบุสาเหตุสู่ปัจจัยภายใน ส่วนผู้รับการทดลองที่อยู่ในสภาพการสำเ็จที่เน้นงาน จะมีการระบุสาเหตุสู่ปัจจัยภายนอก

และในปี 1987 Onorato (1987) ได้ศึกษาผลของผลลัพธ์ การสำเ็จที่เน้นตนเองที่มีต่อการระบุสาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลว และการเปลี่ยนแปลงของระดับการนับถือในคุณค่าของตนเอง โดยให้ผู้รับการทดลองทำแบบทดสอบความถนัดเกี่ยวกับมิติสัมพันธ์ ในสภาพการสำเ็จที่เน้นตนเองแล้ว ผู้รับการทดลองจะทราบผลลัพธ์ว่า ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว สภาพที่ประสบความสำเร็จ ผู้รับการทดลองในสภาพนี้ จะได้รับผลบ่อนกลับว่าตอบถูก 19 ข้อจาก

25 ข้อ ส่วนผู้รับการทดลองในสภาพที่ประสบความสำเร็จมีความล้มเหลวมีการให้ผลย้อนกลับ แบ่งเป็น 2 สภาพ คือผู้ทดลองจะบอกผู้รับการทดลองว่า ตอบถูก 6 ข้อ จาก 25 ข้อ ผู้รับการทดลองจะรับรู้ว่าคุณเองมีความสามารถสูงที่จะคะแนนได้ดีขึ้น โดยผู้ทดลองบอกผู้รับการทดลองว่ามีแนวโน้มที่จะทำได้ดี หรือมีโอกาสมากที่จะประสบความสำเร็จภายหลังการฝึก ส่วนผู้รับการทดลองในสภาพที่ประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวในอีกสภาพหนึ่ง จะรับรู้ว่าคุณเองมีความสามารถต่ำ โดยได้รับการบอกว่ามีโอกาสน้อยมากที่จะทำคะแนนได้ดีขึ้น หรือมีโอกาสน้อยที่จะประสบความสำเร็จภายหลังการฝึก ผลการทดลองพบว่า ในสภาพการใส่ใจที่เน้นตนเอง ผู้รับการทดลองทั้งที่ประสบความสำเร็จ และผู้รับการทดลองที่ประสบความสำเร็จซึ่งรับรู้ว่าคุณเองมีความสามารถสูง จะระบุนิสัยบุคลิกที่ประสบความสำเร็จในมากกว่าปัจจัยภายนอก มากกว่าผู้รับการทดลองในกลุ่มในสภาพเดียวกัน ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งรับรู้ว่าคุณเองมีความสามารถต่ำ นอกจากนี้งานวิจัยของ Brockner และ Hulton (1978) ได้แสดงให้เห็นว่าการใช้สิ่งเร้าทางวาจา ซึ่งเป็นคำชี้แจง (instruction) ร่วมกับการใช้สิ่งเร้าที่เป็นกล้องถ่ายรูป สามารถทำให้ผู้รับการทดลอง เกิดการใส่ใจที่เน้นตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากทฤษฎีการรู้สึกตนเองของ Duval และ Wicklund (1972) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้เสนอมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 และ 2 ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 นักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเอง มีการระบุนิสัยบุคลิกของความล้มเหลวและความล้มเหลวจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นงาน

สมมติฐานข้อที่ 2 นักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นงาน มีการระบุนิสัยบุคลิกของความล้มเหลวและความล้มเหลวจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเอง

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระบุนิสัยบุคลิกของความล้มเหลวและความล้มเหลว กับความสำเร็จและความล้มเหลว

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการระบุนิสัยบุคลิกของความล้มเหลวและความล้มเหลว ข้อมูลแสดงว่าประสพการณ์หรือผลลัพธ์ที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวมีผลต่อ การระบุนิสัยบุคลิกเป็นอย่างมาก ว่ามาจากปัจจัยภายใน หรือภายนอกตัวบุคคล โดยพบว่า บุคคลซึ่งมีประสพการณ์ของ

ความสำเร็จ จะระบุสาเหตุของความสำเร็จว่ามาจากความสามารถและความพยายาม ซึ่งเป็นสาเหตุจากปัจจัยภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก แต่ในกรณีของประสบการณ์ของความล้มเหลว มักไม่พบความแตกต่างระหว่างการระบุสาเหตุว่ามาจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก (Arkin and Maruyama, 1979; Frieze and Weiner, 1971; Luginbuhl, Crowe and Kahan, 1975; Miller, 1976; Davis and Davis, 1972; Urbanski, 1986) โดยที่ได้มีผู้พยายามทำการวิเคราะห์หรืออธิบายประสบการณ์ของความสำเร็จ และความล้มเหลวที่มีต่อการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของบุคคลว่า เนื่องจากการเกิดความลำเอียงในการป้องกันตนเอง (self-serving bias) ที่ทำให้บุคคลระบุสาเหตุของความสำเร็จสู่ปัจจัยภายใน และระบุสาเหตุของความล้มเหลวสู่ปัจจัยภายนอก (Feather and Simon, 1971; Fitch, 1970; Frieze and Weiner, 1971) ดังนั้น ประสบการณ์หรือผลลัพธ์จากความสำเร็จและความล้มเหลว จึงเป็นตัวแปรสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่น่าจะศึกษาเพิ่มเติมว่า จะมีผลต่อการระบุสาเหตุของนักเรียนไทยอย่างไร และจากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 และ 4 ตามทฤษฎีผลการระบุสาเหตุของ Weiner ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 3 นักเรียนที่ประสบความสำเร็จจะระบุสาเหตุของความสำเร็จจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และ ความพยายาม มากกว่านักเรียนที่ประสบความล้มเหลว

สมมติฐานข้อที่ 4 นักเรียนที่ประสบความล้มเหลวจะระบุสาเหตุของความล้มเหลวจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และ โชค มากกว่านักเรียนที่ประสบความสำเร็จ

จากความสำคัญของการสำนึกที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีต่อการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาผลของการสำนึกที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีต่อการระบุสาเหตุของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นเด็กโตที่มีอายุระหว่าง 12-13 ปี เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีพัฒนาการในการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวมากขึ้น โดยจะมีการระบุสาเหตุใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ (Frieze, 1981) และในงานวิจัยต่าง ๆ ก็พบเช่นเดียวกันว่า เด็กในวัยนี้จะมีการระบุสาเหตุที่เป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ มีความสามารถในการแยกความแตกต่างของสาเหตุได้ดีกว่าเด็กเล็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 8 ปี (Frieze

and Bar-Tal 1980; Nicholls 1978; Shaklee 1976; Weiner, Kun and Benesh-Weiner, 1980) ทั้งนี้เพื่อศึกษาผลของตัวแปรดังกล่าวที่มีต่อการระบุดูหาเหตุของความ สำเร็จและความล้มเหลว ในสภาพการสำเ็จที่แตกต่างกันที่ได้รับความสำเร็จและความล้มเหลว จากการทํางานเกี่ยวกับความจำ ว่านักเรียนจะมีการระบุดูหาเหตุและการประเมินความสำคัของ สาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวว่า มาจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก แตกต่างกัน อย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะทำความเข้าใจลักษณะการระบุดูหาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวของ นักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาพฤติกรรม มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ ได้ดียิ่งขึ้น

ปัญหาในการวิจัย

การสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเ็จและความล้มเหลวจะมีผลต่อการระบุดูหา สาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการสำเ็จที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเ็จและความล้มเหลว ที่มีต่อการระบุดูหาเหตุของความสำเ็จและความล้มเหลวที่มาจากปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการสำเ็จที่เน้นตนเอง จะมีการระบุดูหาเหตุ ของความสำเ็จและความล้มเหลวจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการสำเ็จที่เน้นงาน

2. นักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นงาน จะมีการระบุดสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลวจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสร้างสภาพการณ์ของการใส่ใจที่เน้นตนเอง

3. นักเรียนที่ประสบความสำเร็จจะระบุดสาเหตุของความสำเร็จจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม มากกว่านักเรียนที่ประสบความล้มเหลว

4. นักเรียนที่ประสบความล้มเหลวจะระบุดสาเหตุของความล้มเหลวจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค มากกว่านักเรียนที่ประสบความสำเร็จ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนพร้อมพรรณวิทยา กรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิงจำนวน 80 คน
2. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการระบุดสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวจากปัจจัยเชิงสาเหตุในมิติที่มาของสาเหตุตามทฤษฎีผลการระบุดสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของ Heider (1958) ประกอบด้วย ปัจจัยที่มาจากภายในตัวบุคคล อันได้แก่ ความสามารถ และความพยายาม และปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคล อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการใส่ใจที่เน้นตนเองและงานมีผลต่อการระบุดสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก อยู่ในมิติที่มาของสาเหตุตามทฤษฎีผลการระบุดสาเหตุของ Weiner (1983, 1985, 1986) เพียงมิติแรกเท่านั้น

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยมีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ การใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน กับ ความสำเร็จและความล้มเหลว
2. ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การระบุดสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การใส่ใจ (focused attention) หมายถึง สภาพที่นักเรียนเน้นการใส่ใจ ขณะที่ทำงานเกี่ยวกับความจำช่วงตัวเลข (digit span) ซึ่งการใส่ใจแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1.1 การใส่ใจที่เน้นตนเอง (self - focused attention) หมายถึง สภาพที่นักเรียนทำงานเกี่ยวกับความจำโดยมีกล้องวิดีโอจับภาพอยู่ที่ตัวนักเรียน และมีคำชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเกิดการใส่ใจที่เน้นตนเอง

1.2 การใส่ใจที่เน้นงาน (task-focused attention) หมายถึง สภาพที่นักเรียนทำงานเกี่ยวกับความจำโดยไม่มีกล้องวิดีโอจับภาพอยู่ที่ตัวนักเรียน และมีคำชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเกิดการใส่ใจที่เน้นงาน

2. ความสำเร็จและความล้มเหลว หมายถึง ผลจากการทำงานเกี่ยวกับการจำช่วงตัวเลข (digit span) ของนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า คะแนนเต็ม 20 คะแนน ถ้านักเรียนได้คะแนน 10-20 คะแนน ถือว่านักเรียนประสบความสำเร็จ ถ้าได้คะแนน 0-9 คะแนน ถือว่านักเรียนประสบความล้มเหลว (ดูที่ภาคผนวก ก)

3. การระบุสาเหตุ หมายถึง คำตอบของนักเรียนในการตอบคำถามในแบบสอบถาม การระบุสาเหตุเกี่ยวกับผลลัพธ์จากการทำงานเกี่ยวกับการจำช่วงตัวเลข ซึ่งเป็นการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว ที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคล อันได้แก่ ความสามารถ ความพยายาม และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล อันได้แก่ ความยากของงาน และโชค

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพร้อมพรณีวิทยา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2533

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงผลของการใส่ใจที่เน้นตนเองและงาน ที่มีต่อการระบุสาเหตุของ ความสำเร็จและความล้มเหลวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ทราบถึงผลของความสำเร็จและความล้มเหลวที่มีต่อการระบุสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและนักจิตวิทยา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าใจถึงลักษณะ การระบุงสาเหตุของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ส่งเสริมให้ นักเรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ได้มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย